

Kliimaministri määruse „Strateegilise gaasivaru varumakse määr“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

01.05.2023 jõustus maagaasiseaduse (edaspidi MGS) muudatus, mille kohaselt kaetakse strateegilise gaasivaru haldamise kulud gaasivaru maksest (edaspidi varumakse). Alates 01.05.2023 on varumakse määraks olnud 0,40 eurot megavatt-tunni kohta.

Varumakse uus määr, mis jõustub 01.01.2024, kehtestatakse MGS § 26⁸ lõike 6 alusel varu haldaja ettepanekul kliimaministri määrusega. Varu haldaja, AS-i Eesti Varude Keskus (edaspidi EVK) ettepanek on kehtestada alates 01.01.2024 strateegilise gaasivaru varumakse määraks 0,45 eurot megavatt-tunni kohta. Varumakse tasumise kohustus tekib gaasi tarbimisel ning varumakse maksab EVK-le võrguettevõtja, kes kogub seda gaasitarbijatelt vastavalt nende tarbitud gaasikogustele.

Uus varumakse määr on võrreldes varasemaga 5 senti suurem, ehk 0,45 eurot megavatt-tunni kohta. Varumakse tõstmise vajaduse on kaasa toonud siseriiklik gaasitarbimise vähenemine, aga gaasivaru haldamise kulud on jäänud samaks. Sellest tulenevalt on teinud EVK ettepaneku varumakset tõsta, kuna vastasel juhul pole edaspidi võimalik katta gaasivaru haldamisega seotud kulusid.

Eelnõu ja seletuskirja koostas Kliimaministeeriumi energeetika osakonna varustuskindluse nõunik Kristjan Kaldmaa (kristjan.kaldmaa@kliimaministeerium.ee, 5885 1135). Eelnõu juriidilise ekspertiisi tegi Kliimaministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Anna-Liisa Kotsjuba (anna-liisa.kotsjuba@kliimaministeerium.ee, 625 8998).

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga, Euroopa Liidu õiguse rakendamisega ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

2022. aasta aprillis sai EVK Vabariigi Valitsuselt ülesande moodustada Inčukalnsi (Läti) maa-aluses gaasihoidlas 1 TWh maagaasivaru. Varu moodustamiseks eraldati 2022. aasta riigieelarve lisaeelarvest 170 miljonit eurot. EVK viis läbi kuus gaasi hanget mille tulemusel saavutati 2023. aasta märtsis Vabariigi Valitsuse poolt püstitatud eesmärk: 1 TWh gaasivaru.

MGS § 26⁷ lõike 1 kohaselt kaetakse alates 01.05.2023. a strateegilise gaasivaru haldamise kulud gaasivaru maksest. Varumakse kehtestatakse MGS § 26⁸ lõike 6 alusel varu haldaja ettepanekul valdkonna eest vastutava ministri, ehk kliimaministri, määrusega.

Varumakse tasumise kohustus tekib tarbijatel gaasi tarbimisel ning selle maksab EVK-le võrguettevõtja, kes kogub varumakset tarbijatelt. Varumakse määr väljendatuna eurodes megavatt-tunni müüdüd gaasi kohta kehtestatakse üks kuu enne selle kehtima hakkamist. Varumakse määra kehtestamise aluseks on strateegilise gaasivaru koguse haldamiseks vajalik eeldatav kulu jagatuna tarbitava gaasi eeldatava kogusega.

Gaasivaru haldamise kulu

Strateegilise gaasivaru haldamise kulude katmise põhimõtted on sätestatud MGS § 26⁷ lõigetega 1 ja 2 – strateegilise gaasivaru haldamise kulud kaetakse varumakse maksja tasutavast strateegilise gaasivaru maksest. Strateegilise gaasivaru haldamise kulud on:

- 1) strateegilise gaasivaru hoidmisega seotud kulu;
- 2) strateegilise gaasivaru kindlustamise kulu;
- 3) strateegilise gaasivaru koguse ja varu nõuetele vastavuse kontrollimise kulu;
- 4) strateegilise gaasivaru haldaja tegevuskulu;
- 5) strateegilise gaasivaru haldaja finantskulu;
- 6) muud käesolevast seadusest tulenevad strateegilise gaasivaru hoidmise kohustuse täitmisega seotud kulud, välja arvatud strateegilise gaasivaru soetamine.

Suurim varumaksest katmist vajav kululiik on varu hoiustamisega seotud kulu. Inčukalnsi gaasihoidla operaatori Conexus Baltic Grid kehtestatud hinnakirja järgi tuleb maksta hoidlas paikneva gaasi üleviimisel ühest hoiuperioodist teise (01.05.2023 kuni 30.04.2024) tasu 1,3581 eurot/MWh.

Hetkel kehtiva varumakse määra (0,4€/MWh) arvutamisel lähtus EVK 2023. aasta alguses selle hetke gaasitarbimise prognoosist, milleks oli 3,74 TWh. Reaalsuses jääb 2023. aasta gaasitarbimine suurusjärku 3,2 TWh, kuna gaasitarbimine on oodatust rohkem vähenenud. Gaasitarbimise vähenemisele on mõju avaldanud energiasääst ja gaasile alternatiivsete lahenduste kasutuselevõtt, näiteks soojuspumbad.

Arvestades gaasitarbimise vähenemist, siis hetkel kehtiva varumakse määraga pole edaspidi võimalik katta hoiustamisega seotud kulusid. EVK tegi kliimaministrile ettepaneku kehtestada gaasivaru varumakse määraks 0,45 eurot/MWh. Uus varumakse määr jõustub 1. jaanuaril 2024.

Varumakse uue määra kehtestamisel on teadlikult aluseks võetud periood 01.01.2024-30.04.2024. Põhjus seisneb selles, et hetkel menetluses oleva maagaasiseaduse muudatusega arvatakse varumakse hulka ka haalamiskaiga seotud halduskulud, mille tulemusel tagatakse Eestile võimekus vastu võtta FSRU-sid kriisiolukordades või siis, kui turuosalistel peaks tekkima soov regiooni tuua täiendavat gaasi. Haalamiskai halduskulud jäävad aastas suurusjärku 700 000 eurot.

Maagaasiseaduse muutmise tulemusel sätestatakse strateegilise gaasivaru koguse ja LNG terminali haalamiskai ja taristu haldamiseks vajaliku eeldatava kulu arvestamise perioodina varumakse määra kehtestamisel 1. mai kuni 30. aprill. Gaasihoidla arvestusperiood (gaasiaasta) ei ole sünkroonis kalendriaastaga ja gaasi arvestusperioodiks loetakse ajavahemikku 1. maist kuni 30. aprillini. Seetõttu on eesmärgiks gaasimüügikoguse kalendriaastapõhine arvestus muuta gaasiaastapõhiseks arvestuseks, mille alusel arvutatakse gaasi varumakse määr järgneviks perioodiks. See tähendab, et käesolev varumakse kehtib kuni aprilli lõpuni ja märtsis selgub uus varumakse määr, mis võtab arvesse haalamiskai haldamise kulusid ning mis hakkab kõigi eelduste kohaselt kehtima 01.05.2024.

2024. aasta alguses kehtima hakkava gaasivaru makse määra arvutuse aluseks on võetud 4 näitajat:

- seni kogutud varumakse bilanss 30.09.2023 seisuga (- 249 296 eurot)
- Inčukalnsi hoiutasude kehtiv hinnakiri (113 175 eurot/kuus)
- gaasivaru halduskulu osa EVK eelarves (10 485 eurot/kuus)
- järgmise 7 kuulise (01.10.2023-30.04.2024) perioodi gaasitarbimise prognoos 2 488 751 MWh

Nende lähteandmete alusel arvatuna vajavad perioodil 01.10.2023 kuni 30.04.2024 varumaksest katmist kulud kogusummas 1 119 913 eurot. Sellest tulenevalt kujuneb varumakse määraks 0,45 eurot/MWh,

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrusega tehtavad muudatustel pole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Määrusega kehtestatakse alates 1. jaanuarist 2024. a kehtima hakkav uus gaasi varumakse määr. Uueks varumakse määraks on 0,45 eurot megavatt-tunni kohta. Eestis oli 2022. aastal kodutarbijaid 47 969 ning nende gaasitarbimise maht oli 392,5 GWh. Mittekodutarbijaid, ehk äritarbijaid, oli kokku 14 225, kelle tarbimismaht oli 3514, 94 GWh.¹ Muudatused omavad rahaliselt suuremat mõju äritarbijatele, kuna nad tarbivad kordades rohkem võrreldes kodutarbijatega. Samuti toob varumakse suurenemine kaudse kulu kaasa ka nendele kodutarbijatele, kes tarbivad kaugkütet või sooja vett, mis pärineb gaasil töötavatest katlamajadest.

Nii kodutarbijatel kui kodutarbijatel moodustab varumakse ligikaudu 0,5% lõplikust gaasiarvest. Osakaal sõltub gaasi hinnast. Kui gaasi hind on kõrgem, siis varumakse näiline osakaal on madalam. Kui gaasi hind on madalam, siis on varumakse osakaal suurem. Siiski uue gaasivaru varumakse määra kehtestamine omab vähest rahalist mõju lõpptarbijatele.

Näiteks, keskmine kodutarbija, kes elab kortermajas, tarbib aastas 9 MWh gaasi hinnaga 100 eurot/MWh (aastas kokku 900€). 100 eurot/MWh sisaldab juba lõpptarbijate hinnakomponente (gaas ise, võrgutasu, aktsiis). Selle näite põhjal varumakse tähendaks tarbijale aastas täiendavat rahalist väljaminekut, milleks on ligikaudu 4 eurot aastas (9 MWh*0,45€=4,05€). Alates 01.01.2024 kehtima hakkav uus varumakse moodustaks edaspidi tarbija lõplikust gaasiarvest marginaalse osa, ligikaudu 0,5%(4,05€/900€=0,5%).

Pidades silmas äritarbijaid, siis vähesel määral võib gaasi varumakse kaasa tuua teenuste ja toodete lõpphinna suurenemise, kuid tegemist on väikese mõjuga. Kui teenuste pakkumisel (näiteks kaugküte) või tootmisel (näiteks gaasiküttel tootmishoones) sõltutakse gaasist, siis ettevõtjad arvestavad varumaksega kuluga teenuste ja toodete lõpphinna väljakujunemisel. Tervikuna on mõju Eesti majandusele minimaalne. Siiski mõlemate tarbijagruppide puhul tuleb mees pidada, et tegemist on kriisiolukordades toimetulekuks mõeldud maksega. Kriisiolukorras on kõikidele gaasitarbijatele võrdselt tagatud gaasivarust gaasiga varustatus.

¹ [ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS 2022](#). Konkurentsiamet: Tallinn.

5. Määruse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne riigieelarvele ega kohaliku omavalitsuse üksuse eelarvele täiendavaid tegevusi, kulusid ega tulusid. Gaasi varumakse toob kaasa vähesel määral kulude kasvu ainult nendel riiklikel asutustel ja kohalikel omavalitsustel, kes tarbivad gaasi (näiteks gaasiküte).

6. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub 1. jaanuaril 2024. aastal. Maagaasiseaduse §26⁸ lõike 2 kohaselt kehtestatakse varumakse määr väljendatuna eurodes megavatt-tunni müüdud gaasi kohta üks kuu enne selle kehtima hakkamist ehk hiljemalt 01. detsembril 2023.

7. Eelnõu koostamine

Määruse eelnõu esitatakse koostamiseks eelnõude infosüsteemis EIS Rahandusministeeriumile ja arvamuse avaldamiseks EVK-le, Konkurentsiametile ja Eesti Gaasiliidule.